

Derleme

Stratejik Bir Yaklaşım Tarzı Olarak Kamu Spor Tesislerinin Çok Amaçlı Kullanımı

Özkan Mermi¹, Derya MÜKELLEF², Ali AKYÜZ³, Ramazan EKİZ⁴, İcla Türkeli⁵,
Baycan TUNCER⁶, Melike BAYAZIT⁷

1-2-3 Bartın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi.

4-7 Milli Eğitim Bakanlığı.

5-6 Iğdır Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi.

Öz: Kamu spor tesislerinin fiziksel ömürlerinin fonksiyonel ömürlerinden uzun olduğu düşüncesi bu tesislerin zaman içinde değişen ihtiyaçlara uygun şekilde cevap verebilecek, daha fonksiyonel, aynı zamanda ergonomik, çok amaçlı kullanıma uygun bir şekilde inşa edilmesini zorunlu kılmıştır. Mimaride çok amaçlı kullanım, bir mekânın aynı anda farklı mekânsal biçimlere dönüşüp farklı ihtiyaçları karşılamasına imkân sağlaması demektir. Çok amaçlı kullanım katlanır duvarlar, kayar yüzeyler vb. gibi portatif çözüm sunan yapısal elemanlarla sağlanır. Kamu spor tesislerinin çok amaçlı kullanımı, birden fazla faaliyet türünün kullanımına imkân sağlayacak şekilde tasarlanması ile mümkündür. Spor alanlarının kamunun rekreatif etkinlikleri için kullanılabileceği yegane alanlar olması bu alanlardaki tesislerin kullanım süreleriyle birlikte fonksiyonel olma özelliklerini öne çıkarmaktadır. Günümüzde çok amaçlı kullanım, spor tesislerinin gerektiğinde büyütülüp teknik ekipmanlarının değiştirilebilmesi ve yeni durumlara uyulanabilir olması ile açıklanmaktadır. Bu çalışmada kamu spor tesislerinin çok amaçlı kullanımının toplum ve bireyler için önemi vurgulanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden derleme araştırması yapılmıştır. Kamu spor tesislerinin sadece spor için değil aynı zamanda eğitim, kültür ve sanat gibi alanlarda da verimli kullanımı için stratejik olarak iyi bir planlanma yapılması gerekmektedir. Bu durum Toplumların çok yönlü gelişimine katkı sağlayacağı gibi söz konusu tesislerin kullanım saatlerini artırarak kitle sporunun geliştirilmesine de katkı sağlanacaktır. Dolayısıyla kamu spor tesislerinin çok amaçlı kullanımının stratejik bir yaklaşım olarak değerlendirilip desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor tesisleri, rekreatif etkinlikler, spor salonları, stadyumlar, çok amaçlı kullanım

Multi-Purpose Use of Public Sports Facilities as a Strategic Approach

Abstract: The idea that the physical life of public sports facilities is longer than their functional life has made it necessary for these facilities to be built in a way that can respond to changing needs over time, more functional, ergonomic and suitable for multi-purpose use. Multi-purpose use in architecture means that a space can transform into different spatial forms at the same time and meet different needs. Multi-purpose use is provided by structural elements that offer portable solutions such as folding walls, sliding surfaces, etc. Multi-purpose use of public sports facilities is possible by designing them to allow the use of more than one type of activity. The fact that sports areas are the only areas that the public can use for recreational activities highlights the functional features of the facilities in these areas together with their usage periods. Today, multi-purpose use is explained by the fact that sports facilities can be enlarged when necessary, their technical equipment can be changed and they can be adapted to new situations. In this study, the importance of multi-purpose use of public sports facilities for society and individuals is emphasized. A good strategic planning is required for the efficient use of public sports facilities not only for sports but also for education, culture and art. This will contribute to the multi-faceted development of societies and will also contribute to the development of mass sports by increasing the hours of use of these facilities. Therefore, it has been concluded that the multi-purpose use of public sports facilities should be evaluated and supported as a strategic approach.

Keywords: Sports facilities, recreational activities, gyms, stadiums, multi-purpose use

Atıf: Mermi, Ö., Mükellef, D., Akyüz A., Ekiz, R., Türkeli, İ., Tuncer, B., Bayazıt M. (2024). "Stratejik Bir Yaklaşım Tarzı Olarak Kamu Spor Tesislerinin Çok Amaçlı Kullanımı". Fair Play Dergisi. 1(1): 1-18.

Geliş/Received: 29.11.2024

Kabul/Accepted: 08.12.2024

Yayın/Published: 31.12.2024

Giriş

Spor Tesisleri

Spor tesisleri ifadesi kullanıldığında, bireylerin her yaş grubundan, sağlıklı yaşam tarzlarını sürdürebilmeleri için farklı spor dallarında hizmet sunan özel ve kamu kuruluşları tarafından işletilen aktivite alanları anlaşılmalıdır (Akdeniz, 2004). Spor tesisleri, üzerinde çeşitli spor faaliyetlerinin yapıldığı her türlü yapılar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca spor yapabilme imkânı sunan orman, koru, ırmak, dağ ve kanyon gibi araziler de spor tesisi olarak ifade edilmektedir (Kızar, Kargün & Ağaoğlu, 2018, s. 1487).

Spor tesisleri, sağlıklı her nesil yetiştirilmesinde beden eğitimi ve sporun temel araçlarındandır. Bu tesisler, beden ve ruh sağlığını geliştirmek amacıyla sporun günlük faaliyet içine girmesi için her yaştaki kişilerin seyirci durumundan kurtararak aktif spor yapmalarına olanak vererek amatör sporcuların uluslararası seviyede başarılı olmaları için kurulmuşlardır. Antik Yunan ve Roma'daki spor tesisleri, o dönemde yaşayan halkı sosyal kontrol altında tutmak, sporcuların antrenman yapmalarını sağlamak, seyircileri eğlendirmek ve siyasi propagandaya aracılık etmek gibi çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Bu işlevler günümüz spor tesislerinde de gözlemlenebilmektedir (Fried 2005). Bu genel amaçla kurulacak tesisin, ülke nüfus yoğunluğu, iklim şartları ve ulaşım şartları gibi belli prensiplere göre ve spor yapacak bireyleri etkileyecek, ergonomik ve hijyenik yönden güzel, mimari estetiğe uygun inşa edilmelidir (DPT, 1994: 296). Kötü hava koşulları, 19. yüzyılda sporun gelişiminde önemli bir kısıtlayıcı faktör olarak belirginleşirken, 20. yüzyılda bu engelin üstesinden gelmek adına modern kapalı spor tesislerinin inşa edilmesi gözlemlenmektedir. Bu gelişme, voleybol ve tenis gibi spor dallarında kötü hava koşullarının etkisini azaltma yönünde önemli bir ilerleme sağlandığını göstermektedir (Kay & Vamplew, 2006; van Bottenburg & Salome, 2010).

Spor Tesislerinin Kullanım Alanları

Günümüzde sportif faaliyetlerin çeşitliliği ve uygulama alanlarının özelliklerinin değişmesi nedeniyle birçok yapı ve alan spor tesisi olarak kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda spor tesisini tanımlarsak, içerisinde spor etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği her türlü yapıyı (stadyumlar, pistler, sahalar, salonlar, velodromlar vb.) kapsayan bir kavram olarak açıklayabiliriz (Güçlü 1998, Sunay, 2016, s. 345). Her organizasyon seviyesinde bir spor programı oluşturulduğunda, spor tesislerinin yapısı, amaçları, planlama süreci ve programlaması, spor programlarının temel bir kaynağı olarak büyük öneme sahiptir (Dugalic ve Krsteska 2013 p. 60).

Spor tesislerinin genel iş yapısı bakımından incelediğimizde, bu tesislerin mülkiyet türlerini üç kategoriye ayırabiliriz. Bu kategoriler şunlardır: devlet veya yerel/federal yönetimler tarafından işletilen kamu spor tesisleri, gönüllü yöneticiler tarafından yönetilen ve günlük işler için ücretli personel istihdam eden, asıl amacı kâr elde etmek olmayan kamu yararına hizmet eden spor tesisleri ve asıl amacı maddi kazanç sağlamak olan ticari spor tesisleridir (Schwarz ve ark., 2010, s. 19). Spor kuruluşlarında etkinliklerin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi için titizlikle ele alınması gereken bir dizi faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında, kamu ve özel tesislerde düzenlenecek etkinlikler için belirlenen tarihlerin takvimde planlanması, bilet satışının organize edilmesi, tesisin düzenli temizliği, etkili iletişim stratejileri, güvenlik güçlerinin koordinasyonu ve olası sakatlanma durumları için hazırlıklı olunması gibi unsurlar yer almaktadır. Bu önlemler, tesislerin düzenli ve sağlıklı işleyişinin sağlanması için önemli göstergelerdir (Sawyer ve Smith 1999).

spor tesislerini üretim açısından incelediğimizde ise Üretim faktörlerini organize bir şekilde planlayarak spor hizmeti sunan kuruluşlara spor tesis işletmeleri adı verilir. İşletmelerin genellikle kar elde etme amacı güttüğü düşünüldüğünde, spor tesis işletmelerinin tek amaçlarının kar elde etmek olamayacağını belirtmek önemlidir. Spor tesis işletmeleri, hizmet sunma amacı güden işletmelerdir. Hizmetlerin kendilerine özgü nitelikler taşıdığı için, endüstriyel işletmelerden yönetsel olarak farklılık gösterirler (Serarslan, 1998, s. 93).

Serarslan (2005, p. 31,32,33) spor tesis işletmelerinin amaçlarıyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: "İşletmelerin genel amaçları kazanç elde etmek olmasına rağmen, spor tesis işletmelerinin tek amacı kâr etmek değildir. Spor tesis işletmelerinin yapıları gereği birçok amacı vardır. Bu amaçları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:"

- Kâr elde etmek,
- Sporu yaygınlaştırmak,
- Spor dallarını tanıtmak ve yaşatmak,
- Sosyal sorumlulukları yerine getirmek,
- Bünyesinde bulunduğu teşebbüsün imajını yükseltmek ve reklam yapmak,
- Seyir sporlarına yönelik olarak faaliyetlerde bulunan spor tesislerinde seyircinin seyir zevkini tatmin edecek hizmet sunmak,
- Verimli olmak.

Genellikle kişilerin boş vakitlerinde katılım sağladığı aktivitelerin verilmesinde Spor Genel Müdürlüğüne büyük pay düşmektedir. Bu sektör içerisinde bulunan gençlik merkezleri; gençlik ve spor müdürlüklerine bağlı olarak, gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler içerisinde boş vakitlerini verimli bir şekilde kullanabilmelerine imkân tanıyan ve ortam hazırlayan kurumlardır (Aycan, 2005, s.4).

bütün bağlamlardan yola çıkarak özetle: spor tesislerinin birçok alanda bir bütün olarak ele alındığını üretim, işletme, kamu özel tesis vb. alanlarda vatandaşlarımıza, sporcularımıza, toplumumuza ve ülkemizin sporunun daha çok gelişmesine katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Rekreasyonun Çeşitli Spor Alanlarında Kullanımı

İnsanlar doğa ve çevreyle olabilecekleri ortamları ararken, kendilerini iş hayatının ve günlük sorunların dışına atmaya çalışmaktadır. Önceleri bu tür yerler çok cazip gelmese de şimdilerde aranır olmuş hatta bu tesisler için ciddi ücretler ödenmeye başlanmıştır (Ceyhun, 2008).Doğal ve kentsel alanlar, tesis gerektirmeyen spor etkinlikleri için olanak sağlamaktadır. Sporlaştırılmış alanlarda yapılan sporlara, dağcılık, yelken, kano, kır koşuları ve yağlı güreş gibi sporları örnek verebiliriz. Sporlaştırılmış kentsel mekânlar içinse, maraton koşuları, yürüyüş, bisiklet, motosiklet ve araba yarışları gibi sporlar örnek verilebilir. Bu sporlar için geçici olarak başlangıç ve bitiş çizgilerin belirlenmesi, belli aralıklar ile mesafe çubuklarının koyulması, sökülür ve takılır tribünlerin kurulması gibi etkinlikler ile kentsel ve doğal alanlar sporlaştırılmaktadır (Demiröz, 2009, s. 22).

Yatırım planları yapılırken, insanlara daha mutlu ve huzurlu bir mekân hazırlamak temel hedef olmakla birlikte, bu yatırımların ne derece verimli ve sağlıklı kullanıldığı çoğu zaman tespit edilememektedir. Kaynakların sınırlı olması ülkeleri akıllı ve bilinçli yatırım yapmaya zorlamaktadır. İnsanların son yıllarda hayatlarına giren ve çoğu zaman nasıl ve nerede değerlendirebileceklerini bilemedikleri veya değerlendiremedikleri mekânlar gün geçtikçe daha çok aranır hale gelmiştir.

Rekreasyon, serbest zaman süreci içerisinde bireyin gerçekleştirdiği tüm aktiviteleri içermekte olup, bu sebeple spordan daha geniş bir kapsamı kucaklamaktadır. Rekreasyon programları, sadece yetenekli

sporcuları değil, spor yapmaya yönelen her bireyi hedeflemektedir. Bireylerin sporla ilgilenmeyebileceği göz önünde bulundurularak, ilgili kuruluşlar halkın tüm kesimini ilgilendiren spor dışı rekreasyonel etkinliklere de önem vermelidirler. Müzik, drama, el sanatları, fiziksel uygunluk, su aktiviteleri, doğa etkinlikleri, açık hava etkinlikleri ve diğer kültürel-sosyal aktivitelerine katılmak isteyen birçok kişi bulunmaktadır (Mobley, 2006, s. 1).

Rekreasyon, oyun ve spor alanları, çeşitli karma faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla önceden belirlenmiş programlar doğrultusunda planlanarak tasarlanması gereken çok yönlü mekânlar olarak değerlendirilmelidir. Bu alanlar, uygun yerlerde bazen karma kullanımlara da açık tutularak, toplumun ilgisinin ve katılımının desteklenmesi yoluyla faaliyetlere ivme kazandırabilir. Bununla birlikte, bu alanların düzenli aralıklarla bakım ve onarımlarının gerçekleştirilmesi, kullanımın sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem taşımaktadır (Özcan, 2019, s. 97).

Kamusal mekanların yanı sıra sosyal ve fiziksel çevrede sürdürülebilirliği hedefleyen ekolojik şehircilik ve planlama uygulamaları, yaşam alanlarının kalitesini artırmaktadır. Rekreasyon, oyun ve spor alanları yerel yönetimlerin sorumluluğunda olup, sınırlı kullanımlara yol açacak şekilde özel sektöre devredilemez. Rekreasyon faaliyetleri, katılımcı kullanıma açık bir şekilde teşvik edilmelidir. Rekreasyon, oyun ve spor alanları daha etkili bir şekilde kullanıldığında günlük yaşamı zenginleştirir. Gençlik ve spor politikaları, halk ve çevre sağlığını göz önünde bulundurarak gözden geçirilmeli ve geliştirilmelidir. Rekreasyon, oyun ve spor alanlarının yönetimi neoliberal yaklaşımlara bırakılmamalı, eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla halkın katılımı teşvik edilmelidir (Özcan, 2019, s. 105).

Bireylerin günlük yaşamlarında gerçekleştirdikleri aktivitelerin mimari ve kentsel tasarım açısından etkili stratejilerle desteklenmesi, fiziksel aktiviteyi teşvik edecek yeni ve alternatif mekânsal tasarımları geliştirmeyi gerektiren bir gerekliliktir. Bu bağlamda, toplumsal kullanımı hedefleyen açık yeşil alanların ve rekreasyonel kullanımların artırılması, kentsel tasarımın önemli bir yaklaşımıdır. Sağlıklı kentler ve kentsel alanların gelişimi için vazgeçilmez olan aktif parklar, her kentin özgün özelliklerine uygun ölçek ve nitelikte tasarlanabilirler. Çünkü parklar ve açık yeşil alanlar, insanları harekete geçirerek alternatif aktiviteler sunarlar. Aktif parklar, erişilebilir, güvenli, iyi planlanmış ve hijyen koşullarını sağlayan, açık mekânda çeşitli alternatif kullanım seçenekleri sunarak fiziksel veya eğlence amaçlı aktivitelere yönlendiren alanlardır. Halk sağlığını olumlu etkileyen stratejiler ve uygulamalar geliştirmek ve bireyleri daha aktif bir yaşama teşvik etmek amacıyla aktif parklar oluşturulurken belirli ilkelere ve standartlara dayanılır. Bu yaklaşım, aktif tasarım olarak adlandırılır. Aktif tasarım, fiziksel aktiviteyi teşvik eden ve sağlıklı yaşam biçimini destekleyen güncel ve dinamik bir tasarım yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, fiziksel aktiviteyi temel tasarım ögesi olarak ele alır ve mekânların tasarımını sağlık ve aktiviteyi destekleyecek şekilde şekillendirir. Aktif tasarım, fiziksel aktiviteyi artıran ve teşvik eden mimari ve kentsel peyzaj tasarım ilkelerinin bütünüdür. Aktif tasarım, çevreyi insanın mutluluğu, güvenliği, sağlığı ve konforu için estetik ve bilimsel ilkeler çerçevesinde ele alarak mekan ve yaşam alanları oluşturan bir planlama ve tasarım alanı olan peyzaj mimarlığı açısından da önemlidir. Aktif parklar, insan ve toplum sağlığını gözeterek tasarlanan alanlar olarak, farklı yaş gruplarına ve ihtiyaçlara hitap eden çeşitli aktiviteler sunmalıdır. Aktif parklar, fiziksel aktiviteyi günlük yaşamın bir parçası haline getirerek bireylerin sağlığını desteklerken, aynı zamanda sosyal etkileşimi teşvik eder ve toplumsal bağları güçlendirir. Aktif parkların tasarımında yerel özellikler ve kullanıcı ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Her bölgenin ve topluluğun gereksinimleri farklı olabilir, bu nedenle aktiviteler ve tasarım, yerel koşullara uygun olarak özelleştirilmelidir. Park içerisinde sağlık hizmetleri ve diğer servis birimleri de yer almalıdır. Aktif parklar, sade ve etkili bir planlama ve tasarım ile erişilebilir olmalıdır, kullanıcılarına çeşitli aktivite seçenekleri sunarak sağlıklı yaşam biçimini teşvik etmelidir. Sonuç olarak, aktif parklar bireylerin ve toplumun sağlığını desteklemek, fiziksel aktiviteyi teşvik etmek ve sosyal etkileşimi artırmak için önemli araçlardır. Bu parklar, çevre, mimarlık ve toplum sağlığı açısından bütünsel bir tasarım yaklaşımı gerektirir ve her

biri özel koşullara ve ihtiyaçlara uygun olarak planlanmalıdır (Erdoğan & Bulut, 2020, ss. 1-11).

Spor Tesislerinde Stadyumların Tarihsel Yeri ve Önemi

Stadyumlar, profesyonel spor faaliyetlerinin odak noktasında bulunan, sporun her türlü başarısının gözlemlendiği ve tarihin kaydedildiği nadir teatral mekânlardan biridir. Bu alanlar, sadece sporcular için değil aynı zamanda seyirciler için de heyecan verici bir spor sığınağı olarak işlev görür. Bu büyük sığınak, sporun canlılığını ve heyecanını yansıtır. Stadyumların tarihçesi çok eskiye dayanmaktadır. Antik Roma döneminde, hipodromların en büyüğü Circus Maximus'tur. Bu yapı, o dönemin en büyük spor alanlarından biri olup, spor etkinliklerine ek olarak arabalı yarışlara da ev sahipliği yapmıştır. "Maximus" unvanı, belki o günlerdeki spor alanının büyüklüğüyle ilişkilidir, ancak bu kavram günümüzde hala geçerli midir? Günümüzün "Circus Maximus"ları, artık büyüklükten ziyade çeşitli amaçlı kullanımlara yönelik sağladığı fırsatlar nedeniyle bu unvanı taşımaktadır. Stadyum tasarımlarındaki belirgin ilerlemelerde futbol öncü bir spor dalı olarak öne çıkar. Son yirmi yılda sadece futbol için stadyumlar inşa edilmektedir. Futbol, son elli yılda büyük bir endüstri haline gelerek tüm spor dalları içinde en büyük gelişimi göstermiştir. Bu gelişen endüstri içinde stadyum kullanıcıları da çeşitlenmiştir. Seyirciler, sosyo-ekonomik durumlarına bağlı olarak farklı hiyerarşik bölgelere ayrılmışken, basın mensupları, protokol üyeleri, maç görevlileri ve güvenlik ekipleri gibi gruplar da eklenmiştir. Bu farklı kesimlerin konforu, güvenliği ve emniyeti için yüksek kaliteli stadyumlar gereklidir. Günümüzde inşa edilen yüksek kaliteli stadyumlar, sadece spor etkinlikleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kentin yaşamına daha sık katılım sağlamak için farklı işlevlerle zenginleştirilmektedir. Bu yönde yapılan tartışmalar, stadyumların sadece haftada birkaç gün kullanılan yapılar olmaktan çıkıp, tüm haftaya yayılan bir işleve sahip yaşayan yapılar haline gelmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, stadyumların kullanımı için farklı etkinliklerin düzenlenmesi, konserler, festivaller veya diğer spor etkinliklerinin gerçekleştirilmesi, restoranlar, eğlence ve dinlenme alanları oluşturulması, VIP imkânlarının artırılması, konferans salonları oluşturulması ve ticari faaliyetler için mağazaların açılması gibi girişimler büyük önem taşımaktadır. Özellikle modern stadyumlarda loca sayıları hızla artmaktadır. Bu alanlar sadece maç günlerinde değil, haftanın her günü kullanılabilecek ofis alanlarına dönüşebilir. Ayrıca, stadyumlar içinde otel odaları ve spor kulüplerine ait müzeler gibi farklı işlevleri barındırarak çok amaçlı kullanım amacına uygun olarak tasarlanmaktadır. Bu işlevler, stadyumların hem tasarımını hem de kent yaşamına katılımlarını etkileyerek çeşitlendirmektedir. Futbolun hızlı gelişimi, stadyumları sadece tasarımcılar için değil, aynı zamanda kullanıcılar için de cazip merkezler haline getirmiştir. Son yirmi yılda farklı konseptlere dayalı stadyumlar küresel olarak inşa edilmiş ve kentlerin yeni sembolleri haline gelmiştir. Bu tasarımlar, malzemelerin, yapının, sembollerin ve tasarımların yanı sıra yeni işlevlerin de öne çıktığı bir dönemi yansıtmaktadır. Bu yeni işlevler, stadyumların tasarımını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda kent yaşamına daha fazla katılım sağlamıştır. Bu bağlamda, yeni tasarlanacak stadyumların işlevsel zenginleşmeyi göz önünde bulundurmaları, kentsel yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir (Gürer, 2015).

Stadyum örnekleri üzerine yapılan incelemelerde, bu yapıların kentin kimliğine olan etkisinin derinlemesine anlaşıldığı gözlemlenmektedir. Antik dönemden beri kenti temsil eden sembolik bir yapı olan stadyum, günümüz tasarımlarında da kentin özüne işaret eden özellikleri taşıdığından dolayı, şehre aidiyet hissini güçlendirirken aynı zamanda yerel değerleri öne çıkararak kent halkı tarafından benimsenmekte ve turistik çekim noktalarından biri haline gelmektedir. Stadyum binaları, bulundukları mekân için referans noktası oluşturacak kadar önemli yapılardır. Birçok stadyum, ikonik tasarımlarıyla ilgi çekerken, turizme olan katkılarıyla kente ekonomik değerler sağlar. Bir kentte stadyum bulunup bulunmadığı, mimari tarzı ve konumu, o kentin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzeyini yansıtan önemli bir veridir ve tarihsel olarak stadyumların konumu stratejik bir öneme sahip olmuştur

ve kent yaşamını kökten etkileyebilir. Kentsel planlamada kamusal alanlarla ilişkilendirildiğinde, antik dönemde stadyumlar, kutsal alanlar, agora, gymnasium ve tiyatro gibi diğer mekânlarla bütünleşti. 19. yüzyıla gelindiğinde ise stadyumların kentsel yerleşimde farklı bir mantıkla konumlandırıldığı görülebilir. 21. yüzyılda stadyum binalarının konumu ve diğer sosyo-kültürel değerler, sosyal sürdürülebilirlik açısından detaylı bir şekilde incelenmelidir. Stadyum binası, sahip olduğu ihtişam, mimari yapısı, teknolojik özellikleri ve sürdürülebilirlik çabaları ile ülkenin gelişmişlik düzeyini yansıtan ve kamuoyunun ilgisini çeken bir yapıdır. Bu ilgi, ülkelerin tanınmasına ve turizm açısından gelişmesine katkı sağlayarak ekonomik getirilere yol açar. Örneğin, 2010 FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapan Güney Afrika, yeni stadyumları ve sürdürülebilirlik adımlarıyla dikkat çekmiş ve turizm gelirlerini önemli ölçüde artırmıştır. Güney Afrika, stadyumlar için sürdürülebilir bina değerlendirme aracı SBAT ile ciddi adımlar atmıştır. 2006 FIFA Dünya Kupası'nın düzenlendiği Almanya, teknolojik yenilikleri ve sürdürülebilirlik alanındaki ilk girişimi olan "GreenGoal" ile dikkat çekmeye devam etmektedir. Stadyum binaları için özel bir sürdürülebilir bina değerlendirme aracının (örneğin SBAT gibi) oluşturulması gerekmektedir. Bu araç, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği değerlendirmeli ve tasarım, yapım, kullanım ve söküm gibi tüm aşamalarda kullanılabilir. Tüm yapım süreçlerinde stadyumla ilgili kararlar gözden geçirilmeli ve yerel koşullara uygun önlemler bu değerlendirme aracına dahil edilmelidir. Örneğin, güneş enerjisinin etkin kullanımı Taiwan'da avantaj sağlayabilirken, Bursa gibi ekvatora uzak bir bölgede aynı avantajı sunmayabilir. Bu nedenle iklim verileri, konum, yerel kültürel faktörler, ülke ekonomisi ve öncelikleri göz önünde bulundurularak özelleştirilmiş bir değerlendirme aracı öngörülmelidir. Aynı zamanda sadece belirli günlerde kullanılan stadyumlar için en büyük problem, amaçlar gerçekleşmediğinde yapının tamamen kullanılmaz hale gelmesidir. Ancak, bu durumun basit bir çözümü olarak stadyum binalarının konserler, tiyatrolar, konferanslar gibi çok amaçlı sosyo-kültürel etkinliklere olanak sağlayacak şekilde tasarlanması düşünülebilir (Cesur, 2012, ss. 129-131).

Antik Yunan döneminde, spor tesisleri arasında stadyum öne çıkmıştır. Bu özel olarak tasarlanmış tesisler, genellikle atletizm yarışmaları gibi etkinlikler için kullanılmış ve uzun atlama, cirit atma ve koşu gibi günümüze kadar varlığını sürdüren sporları barındırmıştır (Christesen & Kyle, 2014).

Stadyumlar genellikle dikdörtgen şeklinde inşa edilmiştir ve bu sayede seyircilerin tribünlerden rahatça izleyebilecekleri bir yapı oluşturulmuştur. Antik Yunan döneminin en tanınmış spor tesisleri arasında Yunanistan'daki Delphi Stadyumu ve Olimpiyat Stadyumu gösterilebilir (García Romero, 2013). Kapalı pistler de stadyum gibi atletizm sporunun gerçekleştirildiği diğer bir spor tesisi türüdür. Büyük ölçüde yuvarlak olarak tasarlanan bu tesisler, atletizm disiplinlerine göre farklı özelliklere sahip olabilirler (Parks vd., 2007). Bisiklet parkurları da spor tesisi olarak kabul edilir ve dağ bisikleti, BMX veya pist bisikleti gibi farklı bisiklet sporlarının yapıldığı alanlar için özel olarak tasarlanabilirler. Bu parkurlar, farklı engeller ve zemin tiplerine sahip olabilir ve tasarımı genellikle belirleyici birey veya kuruluşun inisiyatifindedir (Pedersen vd., 2010). Yüzme havuzları, yüzme sporlarıyla ilişkilendirilen ve iç veya dış mekan özellikleriyle farklılaşan spor tesisleridir. Bu tesisler, yüzme, dalış veya su polo gibi sporlara uygun özellikler taşıyabilirler. Havuzların boyutu, derinliği ve kapalılığı gibi faktörler, kullanım amacına göre değişiklik gösterebilir. Ayrıca yarış veya eğitim için özel olarak tasarlanmış havuzlar da bulunmaktadır. Bu tesislerde sualtı ragbi veya sualtı hokeyi gibi sporlar da gerçekleştirilebilir (Pedersen vd., 2010).

Teknolojinin ilerlemesi ve futbol endüstrisinin hızla evrilmesi, dünya çapında futbolun popülaritesinin hızla artmasını sağlamıştır ve bu durum stadyum yapılarını doğrudan etkilemektedir. Son yıllarda inşa edilen stadyumlar, çok yönlü kullanım amacı taşıyan yapılara dönüşmekte ve özellikle Olimpiyat oyunları gibi etkinlikler için farklı spor branşlarına ev sahipliği yapabilme kapasitesi gözetilerek tasarlanmaktadır. Bu bağlamda, öne çıkan bir örnek olarak 26 Mayıs 1972'de Almanya'nın Münih şehrinde inşa edilen Münih Olimpiyat Stadı verilebilir. Bu stadyum, yapım teknolojisi ve mimarisi

bakımından 2000'li yıllara ilham kaynağı olmuş bir örnektir. 69,300 seyirci kapasitesine sahip olan bu stadyumun 57,500 koltuklu ve 11,800 ise koltuksuz bölümleri bulunmaktadır. Üst örtü tasarımı, günümüz modern stadyum yapılarına örnek teşkil etmektedir. Çok amaçlı kullanım özelliğine sahip bir diğer önemli stadyum örneği, 1982 yılında Yunanistan'ın Atina şehrinde inşa edilen Atina Olimpiyat Stadıdır. 2001 yılında modernize edilen bu stadyum, tamamı oturaklı ve 72,000 kişilik kapasiteye sahiptir. Türkiye'de de benzer bir yaklaşımla 2001 yılında inşa edilen Atatürk Olimpiyat Stadı, çok yönlü spor etkinlikleri için tasarlanmış ve 80,600 seyirci kapasitesine sahip olarak tamamı koltuklu bir yapı olarak ortaya çıkmıştır (Durgun, 2007, s. 45). Millennium Stadı, çok amaçlı stadyum yapılarına örnek olarak gösterilebilir. Bu stadyum, futbol ve rugby gibi spor dallarının yanı sıra çeşitli etkinlikler için kullanılmaktadır ve yılın her günü aktif bir şekilde hizmet vermektedir. Stadyumun içerisinde bulunan restoranlar, kafeler, sağlık birimleri ve alışveriş merkezleri, modern stadyum yapılarının işlevselliğini örnekleyen önemli örnekler arasında yer almaktadır (Durgun, 2007, s. 137).

Stadyum yapılarının planlaması ve organizasyon şemalarının temelini, oyun alanının belirli ölçüleri oluşturmaktadır. Oyun alanı uluslararası standart ölçülere sahiptir. Stadyum yapıları günümüzde iki farklı kullanım amacını karşılayacak şekilde inşa edilmektedir. 1950'lerden 2000'li yıllara kadar süregelen bir dönemde birçok ülkede çok amaçlı olarak inşa edilen stadyum yapıları, günümüzde kullanıcı talepleri ve gereksinimlerinin değişmesi doğrultusunda çeşitlenmiştir. 1950-2000 yılları arasında olimpiyat ruhuna uygun olarak birçok ülkede olimpiyat stadyumları inşa edilmiş ve bu stadyumlar çok amaçlı olarak kullanılmıştır. Ancak 2000'li yıllardan sonra stadyum yapılarında bu durum değişmiş, sadece futbol oyunlarının gerçekleştirildiği veya revize edildiği yapılar şeklinde inşa edilmeye başlanmıştır (Durgun, 2007, s. 53). Geçmişten günümüze spor tesislerinin çeşitlendirilmesi ve gelişimi bakımından stadyumların önemli bir ilerleme kaydettiği, zaman içerisinde teknik özelliklerinin geliştiğini söyleyebiliriz.

Spor Salonları

Spor salonları; spor yapmak için belirlenmiş ve fiziki olarak gerekli olan malzeme ve ekipmanlarla dekore edilmiş açık veya kapalı alanlar olarak tanımlanmaktadır. Spor salonlarının yapım amaçlarından birisi de kişilere boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için spor yapma olanağı tanımaktır. Spor, insanları yalnızca rekabete sürüklemeyi amaçlamaz. Spor esasen bireyin kendisini aşmasına ve eğitmesine destek olmakla beraber, bireyin yaşadığı sağlık sorunlarının tedavi edilmesinde de bir araç görevi görmektedir. Spor salonları hem kişisel hem de toplumsal açıdan sporun temel amaçlarına da hizmet etmektedir (Ceyhun, 2008, s. 329).

Spor salonları, kapalı bir şekilde düzenlenen ve başta basketbol, tenis, voleybol olmak üzere jimnastik ve badminton gibi çeşitli sporların gerçekleştirilebildiği tesislerdir. Stadyumlarla benzer şekilde, spor aktiviteleri için gerekli ekipmanların bulunduğu spor salonları, stadyumlara göre daha küçük boyutlarda tasarlanmıştır (Fried & Kastel, 2020).

Sportif alanların rekreatif amaçlı planlanması, sporu meslek olarak yapan profesyonel insanların dışındaki insanlara toplumsal ve sosyal fayda sağlayacağından, özellikle yerel yönetimlerin açık alanlardaki planlama ve projeleri bu ilkelere bağlı olarak yapmaları isabetli olacaktır. Bu sebeple fazla seyirci mantığı terk edilip, daha fazla kitleye hizmet verme prensibi verimli kullanım için şarttır. Rekreatif amaçla kullanılabilen spor salonları temel alınarak, tesislerin yapımında ve inşasında verimlilik açısından şu kriterlere dikkat edilmesi faydalı olacaktır (Ceyhun, 1998, s. 43):

1. Spor salonu öncelikle ulaşım sorunu olmayan uygun bir mekâna kurulmalıdır.
2. Salonların kuruluş yerleri seçilirken, eğitim kurumlarına yakın yerler tercih edilmelidir (Kamuya ait saha ve tesislerin ortak kullanımı açısından).
3. Sanayi ve hava kirliliği gibi olumsuz çevre faktörlerinden etkilenebilecek yerler tercih

edilmemelidir.

4. Salonun kurulacağı, yerleşim merkezinin trafik akışını bozmamalıdır.
5. Salonda kullanılacak malzemelerde ve yapımda ergonomik şartlar göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin ışıklandırma da; yan cephelerden 40 ampul kullanılacağına, tepeden yerleştirilmiş 30 ampulle sporcunun daha rahat spor yapması sağlanabilir.
6. Salonlar birden fazla sporun yapılabileceği şekilde planlanmalıdır.
7. Salonlarda birden fazla branşın yapılmasına elverişli, kolay taşınabilecek veya kısa zamanda kolayca yer değiştirebilen malzemeler kullanılmalıdır (Hidrolik ve elektrikli potalar gibi).
8. Gerektiğinde müsabakaların yapılabileceği nizami ölçülere ve yüksekliğe sahip salonlar yapılmalıdır.
9. Güneş ışığından azami faydalanılacak şekilde salon yerleştirilmelidir (Kuzey-Güney istikametinde).
10. Bir salonda aynı anda 4 takımın kullanacağı 4 ayrı soyunma odası ve duşların olması gerekir.
11. Spor salonları ileride gelişip genişletilebilecek şekilde imar edilmelidir.
12. Yan hizmet birimleri (Tuvaletler, duşlar, soyunma odaları, hakem odaları, sağlık odası vs.) yeterli sayıda ve büyüklükte olmalıdır.
13. Salonlarda özellikle akustik özelliklere uygun (sesi absorbe eden) malzemeler kullanılmalıdır.
14. Spor salonlarında esas faaliyetin gerçekleştirileceği salonun dışında, bir antrenman veya ısınma salonu bulundurulmalıdır.
15. Özellikle seyirci kapasitesinin fazla olduğu salonlarda; havalandırma ve sirkülasyona dikkat edilmelidir.
16. Seyirci faktörü de düşünülerek sosyal tesislere yer verilmelidir.
17. Otopark, tesisin veya salonun büyüklüğü ve seyirci kapasitesine göre bulundurulmalıdır.
18. Isıtma sistemi özellikle kış mevsiminin uzun olduğu bölgelerde, modern şartlara göre düzenlenmelidir.

Yapının tasarımında bu kullanım farklılıkları için gerekli ihtiyaç programları ele alınmalı ve birincil amaca öncelik vermekle birlikte diğer kullanım ihtiyaçları da mekân kurgusuna katılmalıdır. Spor yapıları söz konusu bu etkinliklerin yapılmasına olanak sağlayan geniş hacim ve yüksek seyirci kapasitesine sahip olmakla birlikte bu etkinliklerin verimli olarak gerçekleşmesini sağlayacak akustik ortamlara sahip değildirlir (Ulusoy, 2014, s. 1).

Spor yapıları yapıyı verimli kullanmak ve düşük bütçeyle kent içindeki etkinliklerin mekân ihtiyacını karşılayabilmek adına genellikle birden çok spor dalı ve aktivite için kullanılmaktadırlar. Bir spor tesisi planlarken, farklı etkinlik türlerine uygun bir yapı oluşturmayı; konserler, dans gösterileri, sanat gösterileri ve farklı sporlar gibi olası etkinlikleri düşünmek önemlidir. Bir kompleksin çok işlevliliği, günümüzde sadece halkı çeken spor müsabakalarının sayısı ve türünün artması nedeniyle değil, bina ve yönetim maliyetlerindeki artışı nedeniyle neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir (Ulusoy, 2014, s. 129).

Salonun kullanıldığı müsabaka türüne ve müsabaka seviyesine göre değişmekle birlikte spor salonlarında yapılacak herhangi kalıcı müdahalede oyun alanı için belirtilen ölçülere (en, boy, yükseklik) dikkat edilmelidir. Portatif çözümler için bu ölçüler saha zeminine zarar vermemek koşuluyla esneyebilir. Diyebiliriz ki bir spor salonunun tasarımı ve sonradan yapılacak müdahaleler (kalıcı) oyun alanının sınırlandırdığı hacim çevresinde olacaktır. Çok amaçlı kullanıma yönelik tasarımlarda bu alan kısıtlayıcı bölge olacaktır (Ulusoy, 2014, s. 96).

İstanbul Bakırköy ilçesinde 2010 yılında açılan Sinan Erdem Arena İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait Türkiye'nin en büyük, Avrupa'nın 3 büyük spor salonundan biridir. Bünyesinde yerel ve uluslararası spor müsabakaları, konserler, kongreler yapılmaktadır. Deniz, kara ve hava ulaşımı için çok uygun bir yerde konumlanmıştır. Kapalı inşaat alanında; 34 adet VIP suit, 10 adet FIBA standartlarında tefriş edilmiş sporcu soyunma odası, 1 adet fitness salonu, hakem odaları, FIBA gözlemci odası, çeşitli kullanımlar için hazırlanmış ofisler, 6 adet asansör, 2 adet engelli platformu ve 750 basın görevlisi kullanımına yönelik çalışma odaları, basın toplantı alanları ile teknik alanlar bulunmaktadır (Arslan, 2013, s. 43).

İstanbul Anadolu yakasının en hızlı gelişen bölgelerinden biri olan Ataşehir'de bulunan Ülker Sports Arena, 15.000 kişi kapasitesi, son teknoloji ürünü altyapısı, konforlu locaları ile Fenerbahçe Ülker'in maçlarına ve dünya yıldızlarının sahne şovlarına ev sahipliği yapmaktadır. 2008 yılında yapımına başlanan Arena'nın toplam inşaat alanı 67.000 m², Arena'nın tavan çekme kapasitesi, salona giriş yapılan alanların büyüklüğü, içeriye birçok tır girebilmesi de dünya çapında prodüksiyonların burada yapılabilmesini sağlamaktadır. 6 adet soyunma odasının yanı sıra, 5 adet de küçük soyunma odası ile Ülker Sports Arena birçok uluslararası spor organizasyonuna da rahatça ev sahipliği yapabilmektedir. Arena, 15.000 kişilik kapasitesi, 44 adet locası, salonu gören restoranı Bruschetta, VIP alanları, saha içi koltukları ve hem antrenmanlar hem de maçlar için kullanılabilecek 2.500 kişi kapasiteli ek salonu ile Türkiye'de ilkleri yaşatmaktadır. Ülker Sports Arena sadece basketbol maçlarına değil dünya yıldızlarının sahne şovlarına, konserlere, aile gösterilerine de ev sahipliği yapmaktadır. İçinde bazı branşlarda uluslararası müsabakalarda ön şart olan 2500 kişilik antrenman salonu bulunmaktadır (Arslan, 2013, s. 47).

Spor salonları, iki farklı amacın doğrultusunda kullanılabilmektedir: spor amaçlı kullanım ve spor dışı kullanım. Spor salonlarının başlıca amacı olan spor faaliyetleri, üç ana grupta sınıflandırılabilir:

1. Müsabaka amacıyla kullanım,
2. Antrenman amacıyla kullanım,
3. Rekreatif amaçlı kullanım.

Bu üç farklı kullanım türü, kendilerine özgü mekânsal düzenlemelere ve donanımlara ihtiyaç duyarlar. Müsabaka ve antrenman amaçlı kullanımlar benzer özellikler taşısa da, rekreatif amaçlı kullanımların mekânsal dönüşümlere daha açık olabileceği gözlemlenebilir. Spor salonlarının kullanım yelpazesi içinde, rekreasyon faaliyetleri hem spor amaçlı hem de spor dışı kullanımların çerçevesinde yer alır. Konserler, gösteriler, müzik ve dans yarışmaları gibi etkinlikler spor dışı rekreasyonel faaliyetlere örnektir. Diğer yandan, halkın katıldığı egzersiz programları, üyelik sistemleri veya serbest katılımlı sportif kurslar ve etkinlikler, spor amaçlı rekreatif faaliyetler olarak kabul edilir. Ancak, her spor dışı etkinlik spor salonlarında rekreatif amaç taşımayabilir. Spor salonlarının spor dışı kullanım çeşitliliği şu şekilde sıralanabilir:

- Rekreatif kullanımlar,
- Ticari amaçlı kullanımlar,
- Toplantı ve kongre amaçlı kullanımlar,
- Zorunlu durumlardaki kullanımlar (Arıkan, 2009, s. 34).

Spor ve sanatsal organizasyonlar bağlamında, özellikle spor salonlarının ana mekânı olan oyun alanının ticari ve kültürel yönleriyle iki farklı perspektiften ele alınması gerekmektedir. Salon işletmeciliği ve kullanıcı ihtiyaçları açısından düşünüldüğünde, spor salonlarının ticari hedeflere yönelik bir dizi etkinliği barındırabilme potansiyeli olduğu görülmektedir. Ancak, kullanıcıların perspektifinden bakıldığında, sınırlı sayıda etkinlik ticari değer taşıyabilir. Spor salonlarının işletmesi ve ilgili otoriteler, salonun hem spor hem de spor dışı etkinliklerini ticari açıdan değerlendirebilir. Bazı

salonlar, ticari amaçları ikincil planda tutarak sadece belirli organizasyonlar için mekânlarını kullanabilirken, diğerleri gelir elde etmek amacıyla çeşitli etkinliklere kapılarını açar ve salonu öncelikli olarak ticari amaçla kullanırlar. Bu tür salonlar, özel etkinliklerin ardından kalan sürelerde salonlarını belirli koşullar altında kiralarlar. Bu tür salonlarda, spor salonunun bağlı bulunduğu kurum veya kuruluşlar için önemli bir yatırım olan etkinlikler, ne amaçla yapılırsa yapılsın, ticari amaçla yapılan etkinlikler olarak kabul edilir. Özellikle devlet ve yerel yönetimlere bağlı salonlar, spor amaçlı ve spor dışı etkinliklerini gelir elde etmek amacıyla kiralarlar. Spor salonlarının ticari amaçlı kullanımı aynı zamanda kullanıcı odaklı bir bakış açısı gerektirir, çünkü salonu kullanan katılımcılar ve ziyaretçiler, ticari hedeflerine uygun olarak mekânı kullanırlar. Genellikle fuarlar, müzayedeler, defileler gibi etkinlikler, spor salonlarının ticari amaçla kullanıldığı etkinliklere örnektir. Spor dışı etkinliklerin tamamı gibi, spor salonunun zeminini korumak için uygun önlemlerin alınması gerekmektedir. Spor salonu, fuar gibi spor dışı etkinliklere ev sahipliği yapacaksa, geniş ve yüksek çıkış kapıları gerekebilir. Ayrıca, sergilenen ürünlerin giriş ve çıkışını sağlayacak depo alanlarına ve sergi alanlarına ihtiyaç duyulur. Spor salonları, küçük değişikliklerle toplantı veya kongre merkezine dönüştürülebilir. Geçici oturma alanları ve etkinliklere özgü sahnelerin kurulumu gibi düzenlemelerle büyük katılımlı toplantılar ve kongreler düzenlenebilir. Dernekler, vakıflar ve siyasi partiler gibi kuruluşlar, toplantılar, seminerler ve kongreler için geniş katılımlı mekân ihtiyacını spor salonlarında karşılarlar. Spor salonları ayrıca zorunlu durumlar için barınma ve depolama alanları olarak da kullanılabilir. Afetler gibi acil durumlar veya konaklama birimlerinin yetersiz olduğu durumlarda spor salonları geçici barınma sağlamak için kullanılabilir. Spor salonları, barınma, temizlik, yemek gibi hizmetleri sunarak evsizlere yardım sağlama amacıyla kullanılabilir. Bu tür durumlar, insanların devlet yardım kurumlarına yönlendirilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması için bir fırsat sunar (Arıkan, 2009, s. 67-73).

Sonuç olarak, spor tesislerinin yapımı, planlanması ve hizmet üretmeye yönelik programlanması, her seviyedeki yöneticiler açısından süreklilik gösteren ve güncelliğini koruyan bir konum durumundadır. Görüldüğü gibi spor ortamının oluşmasında spor salonlarının önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Spor tesislerinin verimli kullanılması hem sporcu yetiştirilmesinde, hem de beşeri kaynakların üretimindeki verimliliklerin artırılması açısından önemlidir. Tesisin büyüklüğü ile hizmet üretimi ve faydalanma oranı arasındaki ilişkilerin en uygun hale getirilmesi ile tesisin etkinliği artırılabilir. Ayrıca üretilen spor hizmetlerinden faydalananların sayısı arttıkça tesisin sabit ve işletme masrafları azalacaktır (Ramazanoğlu & Öcalan, 2005).

Spor Tesislerinin Çok Amaçlı Kullanımı

Spor tesislerinin uyarlanabilir kullanımı, mevcut spor tesislerinin değişen ihtiyaç ve talepleri karşılamak üzere yeniden tasarlanması veya değiştirilmesi anlamına gelir. Bu yaklaşım, kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını ve tesislerin potansiyel etkisinin en üst düzeye çıkarılmasını sağlar. Uyarlanabilir yeniden kullanım kavramı spor tesisleriyle sınırlı olmayıp alışveriş merkezleri ve metropol alanlarındaki eski binalar gibi diğer bina türlerini de kapsamaktadır (Hamida & Hassanain, 2021). Çok amaçlı spor tesisleri, birden fazla işleve hizmet edebilmeleri ve çok çeşitli faaliyetlere hitap edebilmeleri nedeniyle giderek daha popüler hale gelmiştir. Bu tesisler; ekonomik büyüme potansiyeli, turizm artışı ve toplum kimliğinin geliştirilmesi gibi çeşitli faydalar sunmaktadır. Uyarlanabilir kullanımın en önemli faydalarından biri istihdam olanaklarının yaratılmasıdır. Araştırmalar, spor tesisleri de dâhil olmak üzere eski binaların uyarlanarak yeniden kullanılmasının, çevredeki alanlarda istihdam olanaklarının yaratılmasıyla olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Hoxha, 2019). Bu durum, yerel ekonomi üzerinde olumlu bir etki yaratabilir ve toplumsal kalkınmaya ve sosyal değişime katkıda bulunabilir (Harun vd., 2013). Ayrıca, spor tesislerinin yeniden kullanımı, nüfus arasında spor aktivitesinin artmasına yol açarak fiziksel ve zihinsel sağlığı teşvik edebilir (Wegman, 2018).

Sporun toplumda daha geniş bir katılımı teşvik etmek ve halk sağlığını iyileştirmek amacıyla ülkeler, sosyal tutundurma faaliyetleriyle sporu yaygınlaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu çabaların odak noktası, spor yapma oranlarını artırarak halkın genel sağlık düzeyini yükseltmektir. Ülkeler, bu tür faaliyetlerle kısa vadeli kar elde etmek yerine, tamamen sağlıklı bir toplum oluşturmayı hedeflemektedirler (Watt, 2003).

Spor tesislerinin planlaması ve organizasyon şemalarının oluşturulmasında, oyun alanının boyutları belirleyici bir rol oynamaktadır. Spor alanı uluslararası standartlara uygun boyutlara sahiptir ve medeniyetin erken dönemlerinden itibaren spor kavramı ve mekân ilişkisi insan yaşamının bir parçası olmuştur. Her dönemde, mevcut ihtiyaçlara cevap verecek şekilde mekânsal düzenlemeler yapılmış ve yerleşim bölgelerinde uygun alanlar tahsis edilmiştir. Spor tesisleri, farklı ölçek ve kullanıcı gruplarına hizmet vermek üzere inşa edilmiştir. Alanın büyüklüğü, zemin yapısı ve seyirci sayısı gibi faktörler göz önünde bulundurularak tribün düzenlemeleri spor dallarına özgü olarak planlanmıştır. Bu çerçevede, söz konusu tesisler genellikle belirli spor branşlarına ev sahipliği yaparlar ve bunun sonucunda söz konusu yapılar, iki veya üç farklı spor etkinliğini barındırma kapasitesine sahip olarak tasarlanmıştır. Spor tesislerinin gerçek potansiyeli göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu potansiyel, tesisin kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre belirlenmeli ve yapı, bu ölçütler doğrultusunda planlanmalıdır. Bu yaklaşım sayesinde, tesis sadece belirli zamanlarda kullanılan ve boş duran bir yapı olmaktan ziyade sürekli kullanılan ve yaşamın bir parçası haline gelen bir yapı özelliği kazanır. Örneğin, basketbol, voleybol ve hentbol gibi spor branşlarına ait saha ölçüleri, uygun zemin düzenlemeleriyle istenildiğinde buz pistine dönüşebilir ve artistik patinaj ya da hokey gibi sporlara ev sahipliği yapabilir. Aynı şekilde, tribünlerin uygun bir şekilde tasarlanması ve zemin düzenlemeleriyle boks müsabakaları gibi farklı etkinlikler de gerçekleştirilebilir. Bu noktada, ölçek ve ihtiyaç programının belirlenmesi önem arz etmektedir. Yapının kent ölçeğinde mi yoksa mahalle ölçeğinde mi olacağı, kullanıcı ihtiyaçları ve gelecekteki gelişim yönleri gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Spor tesislerinin çoklu kullanım özelliği, sadece çeşitli spor branşlarına hizmet etmekle kalmamalıdır. Fiziksel büyüklüğü ve yapısı göz önüne alındığında, doğru planlama ile bu tesisler aynı zamanda tiyatro, konser, sinema gibi etkinliklere de ev sahipliği yapabilirler. Bu yapılar, farklı etkinliklere uygun olarak tasarlanmış geçici sahneler ve izleyici alanları ile çok amaçlı kullanım potansiyeline sahip olabilirler. Spor salonları, küçük veya orta ölçekte olsun, tiyatro salonları, konser alanları veya sinema gibi farklı organizasyonlara uygun bir şekilde dönüştürülebilir. Büyük ölçekli tesislerde ise bu tür işlevler genellikle geçici sahne düzenlemeleri ve izleyici alanlarının oluşturulmasıyla gerçekleştirilir. Aynı şekilde, spor salonlarının balo, sergi, barınma, depolama, toplantı gibi farklı işlevlere de ev sahipliği yapabilmesi mümkündür. Spor salonlarının farklı spor branşlarına aynı anda hizmet verebilmesi ve spor dışı etkinliklere de uygun olabilmesi, ihtiyaçlar doğrultusunda planlama yapılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu çok amaçlı yapıların kente ve kullanıcı çevreye sağlayacağı katkılar göz önünde bulundurulmalı, mekân düzenlemeleri ve dönüştürülebilirlik tasarımı tasarım sürecinde ele alınmalıdır (Arıkan, 2009, s. 10-11).

Milletler, sporu propaganda, eğitim, kültür ve sağlık aracı olarak değerlendirerek bu alanda farklı yöntemler geliştirmekte ve önemli bir öneme sahip bulunmaktadır. Bu gerçeği anlayan ülkeler, halkın spor yapabileceği tesislerin kapasitesini en üst düzeye çıkarma çabası içerisindeyler (Chang ve Chelladurai, 2003).

Çok amaçlı spor tesislerinin en önemli avantajlarından biri, ev sahibi şehirler için büyük kârlar elde etme ve turizm gelirlerini artırma potansiyelidir. Örneğin, 2010 Vancouver Kış Olimpiyatları'nda kullanılan tesisler çok amaçlı stadyum ve tesislere dönüştürülerek turistler için çeşitli kış sporları olanakları sağlanmıştır (Jeong & Kim, 2019). Faaliyetlerin bu şekilde çeşitlendirilmesi daha fazla sayıda ziyaretçiyi çekebilir ve farklı kaynaklardan gelir elde edilmesini sağlayabilir.

Çok amaçlı ticari fiziksel aktivite tesislerine yakınlığın, spora katılımdan ve sosyal ve fiziksel çevrenin

algılanan özelliklerinden bağımsız olarak, bireyler arasında güçlü fiziksel aktivite ile ilişkili olduğu da bulunmuştur (Dowda vd., 2009). Bu durum, yakınlarda çok amaçlı spor tesislerinin bulunmasının bireyleri fiziksel aktiviteye teşvik ederek daha sağlıklı bir yaşam tarzını destekleyebileceğini göstermektedir.

Ayrıca çok amaçlı spor tesisleri toplum kimliğinin gelişimine katkıda bulunabilir. Bu tesislerin tasarımı, toplumun değerlerini ve isteklerini yansıtarak bir gurur ve aidiyet duygusu yaratabilir (Downs & Seifried, 2021). Spor takımları ve topluluk kimliği arasındaki ilişki, spor ve modernleşme bağlamında tartışılmıştır çünkü bu tesisler hem gerçek hem de hayali toplulukları temsil etmektedir (Downs & Seifried, 2021). Çok amaçlı spor tesisleri, topluluk üyelerinin bir araya gelmesi ve çeşitli faaliyetlerde bulunması için bir alan sağlayarak topluluk duygusunu teşvik edebilir ve sosyal bağları güçlendirebilir.

Buna ek olarak, şehir merkezlerinde çok amaçlı spor tesislerinin inşa edilmesinin ekonomik faydaları olduğu görülmüştür. Kent sakinleri, bir tesis şehir merkezinde yer alıyorsa, tesisin inşasını sübvansetmeye daha isteklidir ve tesis şehir içinde inşa edildiğinde ekonomik etkisi artar (Downs & Seifried, 2021). Bu tesisler işletmeleri, turistleri ve etkinlikleri çekerek yerel ekonomiye katkıda bulunabilir ve iş fırsatları yaratabilir.

Genel olarak, çok amaçlı spor tesisleri ekonomik büyüme, artan turizm, gelişmiş topluluk kimliği ve fiziksel aktivitenin teşviki dâhil olmak üzere çok sayıda avantaj sunar. Bu tesisler önemli toplumsal varlıklar olarak hizmet etme ve bireylerin ve toplumların genel refahına katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Bu hizmetler farklı şekilde sınıflandırılabilir. Hizmetlerin sınıflandırılması konusunda birçok yaklaşım bulunmaktadır. Ancak literatürde en çok kabul gören sınıflandırma, Amerikan Pazarlama Derneği (AMA) tarafından öne sürülen sınıflandırmadır. Bu yaklaşıma göre, hizmetler on farklı kategoriye ayrılmıştır:

1. Sağlık Hizmetleri
2. Finansal Hizmetler
3. Profesyonel Hizmetler
4. Turizm Hizmetleri
5. Spor, Sanat ve Eğlence Hizmetleri
6. Kamusal, Yarı Kamusal, Kar Amacı Gütmeyen Hizmetler
7. Kanal, Fiziksel Dağıtım ve Kiralama Hizmetleri
8. Eğitim ve Araştırma Hizmetleri
9. Telekomünikasyon Hizmetleri
10. Kişisel ve Bakım/Onarım Hizmetleri

Bu sınıflandırma, hizmetlerin çeşitli alanlarda gruplandırılmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için kullanılan bir yapı sağlar (Kozak, Özel ve ark. 2014).

Bununla birlikte, uyarlanabilir kullanımın başarısı çeşitli faktörlere bağlıdır. Spor tesislerinin bakımı ve yönetimi, işlevselliklerinin ve erişilebilirliklerinin devamlılığını sağlamada çok önemli bir rol oynar. Yetersiz bakım, toplumun spor faaliyetlerine katılımını sınırlayabilir ve toplumun genel gelişimi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir (Harun vd., 2013). Bu nedenle, tesis yöneticilerinin uzun vadeli sürdürülebilirliklerini sağlamak için spor tesislerinin bakımına öncelik vermeleri önemlidir.

Atina 2004 Olimpiyat Oyunları için, Güney Atina'daki eski uluslararası havaalanına oyunlar kapsamında çok amaçlı spor salonu, beysbol ve softbol stadyumu, eskrim salonu, çim hokeyi sahası ile kano ve kürek gibi altı farklı spor disiplini içeren spor kompleksi inşa edilmiştir. Oyunlar sonrasında ise, her bir tesisin kamu tarafından işletilmesine rağmen, Oyunlar sırasında kısa bir süre

kullanıldıktan sonra terk edilmiştir (Kasimati, 2015, s. 9).

Etkinlik sonrasında, şehirler, bu tesislerin yüksek bakım ve onarım maliyetleri ile atıl kapasite sorunları gibi çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu olgu, uluslararası literatürde "büyük işlevsiz spor tesisleri" ya da "beyaz fil" olarak adlandırılmıştır (Çetin, 2019, s. 3).

Eğer bir spor işletmesi içerisinde birden fazla spor branşı ya da etkinlik uygulanabiliyorsa, bu tür spor tesisleri, kullanım amacına bağlı olarak çok amaçlı spor tesisleri olarak nitelendirilir. Günümüzdeki büyük spor kompleksleri, çok amaçlı spor tesislerine örnek olarak gösterilebilir. Bu tesisler, konserlerden motokros yarışlarına, sirk gösterilerinden çeşitli spor şovlarına kadar çeşitli etkinliklerin düzenlendiği alanlar olarak kullanılmaktadır. Son yıllarda spor dünyasında inşa edilen birçok stadyum ve arena, farklı etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla tasarlanmıştır. Büyük kitlelerin hem rekreasyon amaçlı tesisin imkanlarından yararlandığı hem de çeşitli takım spor etkinliklerini izlediği bu yapılar, çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu tesisler, taşınabilir düzenlere sahip olup zeminleri değiştirilebilir özelliktedir. Bu sayede farklı etkinliklere uygun bir ortam sağlanmaktadır. Büyük stadyumlar ve arenaların dışında, daha küçük ancak yine çok amaçlı spor tesisleri olarak kullanılabilen yapılar da mevcuttur (Çiftci, 2015, s. 15).

Çok amaçlı spor tesislerinde hizmetlerin kalitesi, tekrar satın alma niyeti ve müşteri sadakati gibi konuların daha geniş örneklemelerle araştırılması ve bu alanlarda daha derinlemesine çalışmaların yapılması, akademik açıdan büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Endüstri düzeyinde ise, hizmet sağlayıcıların spor hizmetlerinin sunumunda kaliteye öncelik vermenin, müşteri sadakatini artıracığı öngörüsü ile sürdürülebilirlik ve sportif hedeflere ulaşma açısından önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, spor endüstrisinde faaliyet gösteren tesis işletmecilerinin, hedeflerine ulaşabilmek için hizmet kalitesine büyük bir vurgu yapmaları ve bu şekilde üye devamlılığını sağlamaları önerilmektedir (Yiğit & Yurtseven, 2020, s. 10).

Spor tesislerinin rekreasyonel amaçlı kullanım kapasitesinin artırılması, tesislerin çok amaçlı kullanılabilmesine veya kuruluşunda bu şekilde planlanabilmesiyle yakın ilişkili görünmektedir. Tesislerin sadece yarışma ve antrenman için kullanılması verimli bir şekilde işletilmemesinin nedenlerinden biridir. Bu nedenle tesislerde, rekreatif amaçlı etkinliklerde bulunmak isteyen insanlar için güç geliştirme, aerobik ve step salonları, çeşitli spor branşlarına yönelik oyun veya antrenman salonları, konferans, eğitim-öğretim, kurs, toplantı, gösteri, sergi, müze, dinlenme ve çay salonları için çeşitli bölümler, üniteler ayrılmalıdır. Ayrıca dinlenme parkı, çocuk oyun bahçesi ve açık spor alanları da düşünülmelidir (Ceyhun, 2008).

Spor tesisleri, tarihin ilk çağlarındaki biçimlerinden günümüzdeki plan kurgularına kadar esnek kullanım prensibine dayalı bir gelişim süreci geçirmiştir. Din-spor, savaş-spor, milliyetçilik-spor, sağlık-spor ve rekreasyon-spor gibi kavramlar, çok amaçlı tesis oluşumunu desteklemiş ve spor tesislerinin bu kavramlar doğrultusunda şekillenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda spor salonları, çeşitli varyasyonlarla tasarlanmış ve kullanılmıştır. Ancak, önceden kullanım çeşitliliği gözlemlenmeden tasarlanmış spor tesislerinin ve planlı spor salonlarının, hem tesis kullanıcıları hem de kent bütünü için hayati bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. Rastlantısal yer seçimi, ölçek belirleme ve işlev seçimi gibi faktörler, atıl veya zararlı spor salonlarının oluşmasına yol açabilir. Spor salonlarının spor amaçlı kullanımında, esnek mekân kullanımı sadece bir tercih değil, aynı zamanda bir gereklilik olarak görülmüştür. Ana spor mekânının birden fazla spor dalı için kullanılabilmesi, mekânda yapılacak küçük değişikliklerle sağlanabilir. İncelenen spor salonları ve yapılan literatür araştırması sonucunda, spor salonlarında spor dışı kullanımın olumlu ve olumsuz yönleri belirlenmiştir. Spor salonlarında kullanım çeşitliliği devreye girdiğinde, her yapının sahip olduğu gibi birçok sorun ve kazanım ortaya çıkar. Bu kazanımlar ve sorunlar, yapıların çok amaçlı kullanıma uygun olup olmadığını değerlendirildiğinde anlaşılabilir. Ortaya çıkacak sonuçlar genellikle mali etkileri içerir. Bu mali etkiler, tasarım için çok amaçlı bir yaklaşımın temelini oluşturabilir ve mevcut yapının gerekli

dönüşümlerle çok amaçlı kullanıma uygun hale getirilip getirilmeyeceğini belirleyebilir.

Çok amaçlı kullanımın olumsuz yönleri:

- Konser, tiyatro gibi gösteriler için gereken akustik altyapının önceden düşünülmesi veya gerektiğinde müdahale edilmesi gerekliliği.
- Işık sistemlerinin sadece spor amaçlı kullanım için değil, eğlence amaçlı da kullanılabilir şekilde olması gerekliliği.
- Tribün özelliklerinin çeşitli gösterilere uyum sağlamaması durumunda hareketli veya taşınabilir tribünler kullanma gerekliliği.
- Spor salonu zemininin hassaslığı nedeniyle farklı etkinlikler için zeminin korunması veya değiştirilmesi gerekliliği.
- Seyirci katılımı olan etkinliklere nasıl hazırlanılacağı gibi organizasyon sorunlarının çözümünde mekânın dâhili alanlarının etkili kullanımı gerekliliği.
- Çok amaçlı kullanım söz konusu olduğunda spor salonlarının personel ihtiyacının yetersiz kalabileceği durumlar için personel düzenlemeleri yapma gerekliliği.
- Tesisin yoğun programları nedeniyle çevre düzenlemesi, konum ve ulaşımın doğru planlanması gerekliliği.
- Sürekli kullanımın yapının yıpranmasını artırabileceği ve bakım giderlerini artırabileceği gerekliliği.

Çok amaçlı kullanımın olumlu yönleri:

- Bir tesis içinde birden fazla ihtiyaca cevap verme yeteneği, ayrı ayrı yapıların yerine geçebilme avantajı sunar.
- Birçok kamusal gereksinimi karşılayabilme özelliği, halkın çeşitli kamusal etkinliklere kolayca katılabilmesini sağlar.
- Seyirci kapasitesi sorunlarını minimize ederek etkinliklerin daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanır.
- Geniş alan ve iklimlendirme imkânları sayesinde acil durumlarda geçici konaklama hizmeti sunabilme yeteneği.
- Geniş alanın dans gösterileri, defileler ve diğer etkinlikler için uygun bir platform oluşturmalarının yanı sıra görsel etkileri daha özgürce kullanma olanağı.
- Yapı, birden fazla organizasyona ev sahipliği yaparak ekonomik girdinin ötesinde gelir elde etme potansiyeli taşır (Arıkan, 2009, ss. 111-112).

Teknolojik ilerlemelerin etkisiyle, spor tesislerinin çok amaçlı yapılara dönüştüğü gözlemlenmektedir. Bu evrime örnek olarak, 1908 yılında inşa edilen White City (Shepherd's Bush) Stadyumu verilebilir. Bu stadyum, ilk kez karmaşık bir tesis olarak tasarlanmış ve atletizm, bisiklet parkuru, 100 metrelik yüzme havuzu, güreş ve jimnastik platformları gibi birçok farklı branşın uygulama alanına sahip olarak kullanılmıştır. Ancak bu tesisler, inşa edildiği 1908 yılından 1927 yılında düzenlenen atletizm yarışlarına kadar kullanılmamıştır. Bu örnek, stadyumların kullanılabilirlik ve etkinlik kavramlarını öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte, White City Stadyumu, spor müsabakalarını tek bir mekânda bir araya getirirken, fuarlar ve olimpiyatlar gibi etkinlikler için gelecekteki kalabalığın ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla bölgeye yeni bir metro istasyonunun inşa edilmesine olanak sağlamıştır. Bu şekilde, White City Stadyumu, gelecekte inşa edilecek tesisler için bir örnek niteliği taşımıştır (Gold & Gold, 2007, ss. 18-19).

Spor tesisleri, temel etkinlikleri olan basketbol müsabakaları gibi faaliyetlerin yanı sıra konserler, siyasi parti kongreleri, gösteriler, anma törenleri, mezuniyet gibi çeşitli etkinliklere de ev sahipliği

yapmaktadır. Goldfine ve Sawyer'ın yaptığı sınıflandırma, tesis içinde gerçekleştirilen etkinliğin tipi ve formatına göre oluşturulan bir gruplamayı temel alır. Bu sınıflandırmaya göre, arena, spor merkezi, büyük spor salonu, spor salonu ve spor evi gibi kapalı spor alanları bulunmaktadır. Bu tesislerde, sirk gösterilerinden konserlere, politik kongrelerden spor müsabakalarına kadar çeşitli etkinlikler düzenlenebilmektedir (Goldfine ve Sawyer, 2005). Literatür taraması ve görüşmelerin sonuçlarına dayanarak, 21. yüzyıl spor tesislerinin tasarlanması ve etkili bir şekilde yönetilmesi konularında uygulayıcılara ve araştırmacılara yardımcı olabilecek aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Modern spor tesisleri, çok çeşitli amaçlara hizmet edebilme yeteneğine sahip şekilde planlanmalıdır.
- Tasarlanırken spor tesislerinin konumu, merkeze uzaklığı, bölgedeki diğer spor tesislerinin sayısı ve işlevi, yerel nüfus gibi kritik faktörler dikkate alınmalıdır.
- Çağdaş spor tesisleri, sürdürülebilirlik prensiplerine uygun olarak tasarlanmalıdır.
- Çevreye duyarlı ve kendi kendine yetebilme özelliği olan tesisler tasarlanmalıdır.
- Spor müsabakalarının yanı sıra farklı etkinliklere de uygun kullanım alanları sunan tesisler inşa edilmelidir.
- Ekonomik getiri sağlanabilirliği gözetilerek modern spor tesisleri tasarlanmalıdır.
- Tesislerde görev yapan sabit personel sayısı artırılmalı ve uzman çalışanlar istihdam edilmelidir.
- Tesis yöneticileri seçilirken, akademik yeterlilik ve işletme yönetimi deneyimi gibi faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Ülkemizde mevcut veya gelecekte yapılması planlanan spor tesisleri için bir "Spor Tesisleri Stratejik Planı" hazırlanması önerilmektedir (Çelik, Maraşlı, İşgören & Elmas, 2019, s.8).

Tesis politikalarının güncellenmesi, son gelişmelerin yakından takip edilerek bu gelişmelerin etkin bir şekilde uygulanması anlamını taşımaktadır. Hem genel halk için spor anlayışının gelişimi hem de profesyonel spor anlayışının yaygınlaşması, bu güncellemelerin doğru şekilde yürütülmesine bağlıdır. Ticari bir perspektifin spor alanında artan etkisi, tüm spor dallarının malzemelerinin, araç-gereçlerinin ve ekipmanlarının ergonomik tasarımını vurgulamıştır. Özellikle son yıllarda, spor tesislerinin teknolojik açıdan donatılması ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olarak dizayn edilmesi, ergonomi kavramının sporun içinde giderek daha fazla yer edindiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Atalay, Yücel & Korkmaz, 2014, s. 10).

Sonuç olarak, kamu spor tesislerinin çok amaçlı kullanımı stratejik bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım, sadece spor etkinliklerine ev sahipliği yapmakla kalmayıp aynı zamanda toplumun geniş kesimlerine hitap eden çeşitli faaliyetlere olanak tanır. Sağlık ve refahın teşvik edilmesi, toplumsal bağların güçlendirilmesi, gençlerin olumlu yönde etkilenmesi ve suç eğiliminin azaltılması gibi stratejik hedeflerin başarılmasına katkı sağlar. Bu çok yönlü yaklaşım, toplumların fiziksel ve sosyal iyilik halini artırarak daha sağlıklı ve dengeli bir yaşam tarzını teşvik eder. Ayrıca, spor tesislerinin sadece spor için değil aynı zamanda eğitim, kültür ve sanat gibi alanlarda da kullanılması, toplumların çok yönlü gelişimine katkı sağlar. Bu nedenle, kamu spor tesislerinin çok amaçlı kullanımı, stratejik bir yaklaşım olarak değerlendirilmeli ve desteklenmelidir. Bu şekilde, toplumların genel refahı artırılabilir ve daha sağlıklı, daha aktif bir yaşam tarzı teşvik edilebilir.

Ayrıca, spor tesislerinin uyarlanabilir kullanımı ile etkilerini en üst düzeye çıkarmak ve uzun vadeli sürdürülebilirliklerini sağlamak için fırsatlar sunabilmektedir. Mevcut tesislerin yeniden kullanımıyla istihdam fırsatları yaratılabilir, toplumsal kalkınma teşvik edilebilir ve fiziksel ve ruhsal sağlık desteklenebilir. Bununla birlikte, spor tesislerinin etkin bakım ve yönetimi, işlevselliklerinin ve erişilebilirliklerinin devamı için çok önemlidir. Ayrıca, engelli bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma ve spor tesislerinin herkes için kapsayıcı ve erişilebilir olmasını sağlamak bireyler ve

toplumlar için çok önemli bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Akdeniz, S. (2004), Özel spor merkezlerinde hizmet kavramının önemi ve müşteri memnuniyetine yönelik bir uygulama (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Arslan, F. (2013). İstanbul'da bulunan 10.000 üstü seyirci kapasiteli spor salonlarının seyirci ile ilgili yapısal ve ergonomik durumlarının incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Arıkan, M. T. (2009). Spor salonlarının çok amaçlı kullanımının İGSM'ye bağlı salonlar örneğinde incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Atalay, A., Yücel, A. S. ve Korkmaz, M. (2014). Ergonomi ve sporda ergonominin kullanım ve öneminin incelenmesi. Uluslararası Hakemli Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 1(1), 12-27.
- Aycan, A. (2005). Gençlik merkezlerinde örgütsel etkililik ve hizmet kalitesinin değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cesur, F. (2012). Sürdürülebilir stadyum binalarının üretimi üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ceyhun, S. (1998). Kamuya ait spor salonlarının işletmeciliğindeki verimlilik (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ceyhun, S. (2008). Spor tesislerinin rekreatif açıdan kullanımı. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16 (1), 325-332.
- Chang K., Chelladurai P. System-based quality dimensions in fitness services development of the scale of quality. The Services Industries Journal 2003;23(5):65-83.
- Christesen, P., & Kyle, D. G. (2014). A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity. John Wiley & Sons
- Çelik V. O. , Maraşlı Y. , İşgören Y. ve Elmas S. (2019). Türk Hava Yolları Avrupa Liginde mücadele eden Türk basketbol takımlarının salonları üzerinde bir araştırma. Research in Sports Science, 9(2), 45-53. doi: 10.5152/rss.2019.0008.
- Çetin, A. (2019). Mega spor etkinliklerinde spor mirası konseptinin gerekliliği. Journal of Health and Sport Sciences, 2(3), 66-73.
- Çiftci, R. (2015). Spor işletmelerine üye olan kişilerin üye olma ve üyeliğini devam ettirme nedenleri (Konya ili örneği) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Demiröz, M. V. (2009). Gençlik ve spor il müdürlüğüne ait spor tesislerinin, fiziksel özelliklerinin ve işletmecilik anlayışının, sporcu ve antrenörlerin ihtiyaç ve beklentileri açısından değerlendirilmesi (Kahramanmaraş ili örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Dugalic, S. ve Krsteska, A. (2013). Challenges Of Sports Facilities And Projects Management InTheXxi Century. SPORT- Science&Practice, 3, 59-77. Erişim 07.09.2023, https://www.researchgate.net/publication/273402711_Challenges_of_Sports_Facilities_and_Projects_Management_in_the_XXI_Century.
- Durgun, D. (2007). Türkiye'de sporun gelişimi ve değişen kullanıcı gereksinimlerini karşılayıcı yönde modern stadyum yapılarının temel planlama özellikleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Dowda, M., Dishman, R., Porter, D., Saunders, R., Pate, R. (2009). Commercial Facilities, Social Cognitive Variables, and Physical Activity Of 12th Grade Girls. *Annals of Behavioral Medicine*, 1(37), 77-87. <https://doi.org/10.1007/s12160-009-9080-0>
- Downs, B. J. and Seifried, C. (2021). Modernization and Multipurpose Arenas: Providing Context For Tomorrow. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 4(11), 384-404. <https://doi.org/10.1108/sbm-04-2020-0035>
- Erdoğan, E. ve Bulut, A. B. (2020). Peyzaj tasarımında yeni trend: aktif tasarım ve aktif parklar. *Journal of SocialandHumanitiesSciences Research*, 7(52), 933-943.
- Fried, G., & Kastel, M. (2020). Managing Sport Facilities. *Human Kinetics*.
- García Romero, F. (2013). Sports tourism in Ancient Greece. *Journal of Tourism History*, 5(2), 146-160. <https://doi.org/10.1080/1755182X.2013.828784>
- Güçlü, M. (1998). Spor Tesislerinin İşletmesi: Ankara Özel Yükseliş Koleji Spor Tesisleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 33-39.
- Goldfine B., Sawyer T.H. *Foundations Of Sport Management* (Editors: Gillentine, A., Crow, R. B.). 1. Edt., Morgantown, Fitness Information Technology. 2005;137.
- Gold J.R. ve Gold M.M. (2007). *AthenstoAthens: thesummerolympics, 1896-2004*. Londra: Routledge. 18-19.
- Gürer, T. K. (2015). Circus maximus: çok amaçlı stadyumlar. Erişim Tarihi: 30.07.2023, <https://xxi.com.tr/i/circus-maximus-cok-amacli-stadia>.
- Hamida, M. B. and Hassanain, M. A. (2021). A Framework Model ForAec/fm Knowledge In Adaptive Reuse Projects. *Journal of Engineering, Design and Technology*, 3(20), 624-648. <https://doi.org/10.1108/jedt-05-2020-0203>
- Harun, M. T., Salamudin, N., Hushin, H. (2013). Appraisal Of the Sport Facilities Maintenance Management Practices Of Malaysian Stadium Corporations. *Asian Social Science*, 12(9). <https://doi.org/10.5539/ass.v9n12p93>
- Hoxha, V. (2019). Sustainable Impact Of Adaptive Reuse Of Communist Style Shopping Malls In Kosovo. *Property Management*, 5(37), 662-683. <https://doi.org/10.1108/pm-02-2019-0010>
- Jeong, Y. and Kim, S. (2019). The Key Antecedent and Consequences Of Destination Image In A Mega Sporting Event. *South African Journal of Business Management*, 1(50). <https://doi.org/10.4102/sajbm.v50i1.1480>
- Kasimati, E. (2015). Post-Olympic use of theolympicvenues: thecase of Greece. *AthensJournal of Sports*, 2(3), 167-184. doi:10.30958/ajspo.2-3-3.
- Kay, J., & Vamplew, W. (2006). Under the Weather: Combating the Climate in British Sport [].*Sport in Society*, 9(1), 94-107. <https://doi.org/10.1080/17430430500355832>
- Kızar, O., Kargün, M. ve Ağaoğlu, Y. S. (2018). Bingöl il merkezinde bulunan spor tesislerinin engelli spor dalları için yeterlilik düzeyinin kullanıcılar açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(9), 1486-1495.
- Sport in Society*, 9(1), 94-107. <https://doi.org/10.1080/17430430500355832>
- Kozak, N., Özel, Ç. H. ve Yüncü, D. K. (2014). *Hizmet Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kyle, D. G. (2014). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. John Wiley & Sons
- Miller, S. G. (2004). *Ancient Greek Athletics*. Yale University Press.
- Mobley, T. A. (2006). Yerel yönetimlerin halkın rekreasyon ve park ihtiyaçlarını karşılamadaki rolü. *Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı, Eskişehir*.

- Özcan, M. (2019). 2. uluslararası beden eğitimi, spor, rekreasyon ve dans kongresi tam metin kitabı. Elazığ: Asos Yayınevi.
- Parks, J. B., Quarterman, J., & Thibault, L. (2007). Contemporary Sport Management. Human Kinetics.
- Pedersen, P. M., Parks, J., Quarterman, J., & Thibault, L. (2010). Contemporary Sport Management With Web Study Guide-4th Edition (4th edition). Human Kinetics.
- Ramazanoğlu, F., Öcalan, M. (2005). Spor işletmelerinde işletmecilik ve personel yönetimi anlayışı. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,4 (1), 36-40.
- Sawyer TH, Smith O: The Management of Clubs, Recreation and Sport: Concepts and Applications, Sagamore Publishing, Boston, 1999.
- Schwarz, E. C., Hall, S ve Shibli, S. (2010). Sport Facility Operations Management. Oxford: Elsevier.
- Serarslan, M. (1998). Spor İşletmeciliği Üzerine Genel Değerlendirmeler. Spor Araştırmaları Dergisi, 3, 93-105.
- Serarslan, M. Z. (2005). Spor Yönetimi Ve Örnek Olay Analizi. İstanbul: Morpa.
- Ulusoy, G. (2014). Acoustical improvement of typical sport halls for multi-purpose use, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- van Bottenburg, M., & Salome, L. (2010). The indoorisation of outdoor sports: An exploration of the rise of lifestyle sports in artificial settings. Leisure Studies,29(2), 143-160.
- <https://doi.org/10.1080/02614360903261479>
- Watt D.C. Sport Management and Administration. 1. Edt. Newyork, Roudledge Pres. 2003;80.
- Wegman, O. (2018). Educational Olympic Legacy: the Public Use Of Sport Facilities After The Games. The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2018.06.107>
- Yiğit, O., ve Yurtseven, E. (2020). Çok amaçlı rekreasyonel spor tesislerinde hizmet kalitesi ve spor hizmetlerini tekrar satın alma niyeti ilişkisi. Journal of Human Sciences, 17(4), 1250-1262. doi: 10.1487/jhs.v17i4.5998.